

[Time: 3 Hours]

[Marks:60]

Please check whether you have got the right question paper.

N.B: 1. This paper has to be answered in English only.

1. Answer **any 6** of the following in one or two sentences (2 marks each) **12**

1. On seeing a lion, the hunter climbed up a tree. (Change into a complex sentence)
2. Alina said, "I met James yesterday." (Change into indirect speech)
3. He lives with his parents. (Change into interrogative sentence)
4. Did she accept the invitation? (Change into assertive sentence)
5. Mount Everest is the highest peak in the world. (Change the degree of comparison)
6. A forest fire destroyed the whole suburb. (Change the voice)
7. tanya asked ila shall we go out to play(Punctuate the sentence)
8. State any two features of the legal magazine 'One India one People'.
9. Give the full forms of the following: (a) I.T.R (b) CWN
10. Explain the citation: Ramdas vs. Chinappa, (1958) 2 SCC 304

2. Write short notes on **any two** of the following: (6 marks each) **12**

1. Actus dei nemini facit injuriam
2. Explain the meaning of (i) Conviction (ii) Appeal
3. Salus Populi Est Suprema Lex
4. Describe the search for case law on whether a minor can be a beneficiary under a Contract

3. Read the following and answer **any two** of the questions given below: - **12**

(A) **THE MEDICAL TERMINATION OF PREGNANCY ACT, 1971**
(ACT NO. 34 OF 1971)

[10th August, 1971]

An act to provide for the termination of certain pregnancies by registered medical practitioners and for matters connected therewith or incidental thereto

Be it enacted by the Parliament in the Twenty-Second Year of the Republic of India as follows:-

1. Short Title, Extent and Commencement.-

- (1) This Act may be called the Medical Termination of Pregnancy Act, 1971
- (2) It extends to the whole of India except the State of Jammu & Kashmir
- (3) It shall come into force on such date as the Central Government may, by notification in the official Gazette, appoint

Identify the following:

- (i) Short title   (ii) Long Title   (iii) Date of Assent   (iv) Enacting Formula

(B)   THE MATERNITY BENEFIT ACT, 1961

(ACT NO.53 OF 1961)

[12th December, 1961]

An Act to regulate the employment of women in certain establishments for certain periods before and after child birth and to provide for maternity benefit and certain other benefits.

Be it enacted by Parliament in the Twelfth Year of the Republic of India as follows:-

1. Short title, extent and commencement. -

- (1) This Act may be called The Maternity Benefit, 1961
- (2) It extends to the whole of India.
- (3) It shall come into force on such date as may be notified in this behalf in the Official Gazette
- (a) in relation to mines and to any other establishment wherein persons are employed for the exhibition of equestrian, acrobatic and other performances. by the Central Government;
- (b) in relation to other establishment in a State, by the State Government

Identify the following: -

- (i) Official Citation   (ii) Long Title   (iii) Extent   (iv) Date of Commencement

(C) **THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS ACT, 1993**

(ACT NO. 10 OF 1994)

[8th January, 1994]

An Act to provide for the constitution of National Human Rights Commission, State Human Rights Commission in State and Human Rights Courts for better protection of Human Rights and for the matter connected therewith or incidental thereto.

Be it enacted by the Parliament in the Forty-Fourth Year of the Republic of India as follows:-

1. Short Title, Extent and Commencement.-

1. This Act may be called the Protection of Human Rights Act, 1993

2. It extends to the whole of India.

Provided that it shall apply to the State of Jammu and Kashmir only in so far as it pertains to the matters relatable to any of the entries enumerated in List I OR List III in the Seventh Schedule to the Constitution as applicable to that State

3. It shall be deemed to have come into force on 28th day of September, 1993

Identify the following:-

(i) Enacting Formula

(ii) Official Citation

(iii) Date of Assent

(iv) Date of Commencement

4. Answer **any two** of the following:

24

1. Write an essay on:

Trial by Media, is it fair?

2. Define a law report. Write briefly on any two:

3. Briefly outline the facts, issues and guidelines given by the Supreme Court in any one of the following cases:

D.K. Basu vs. State of West Bengal

4. Read the following passage and answer the questions below: -

Lack of self - control has brought grief to more people than any other shortcoming known to the human race. Every successful person must have some sort of balance wheel for his or her emotions. When a person becomes extremely angry, certain glands triggered by negative emotions begin to empty their contents into the blood and if this is kept up for

more time, it will result in serious damage to the entire system, sometimes leading to death. The blood coagulates at a time. Nature created this system for the protection of the young human race during the savage stage of development, when anger usually preceding a fight might mean opening of the veins and loss of blood.

There is a reason of developing self - control. One who lacks self - control may be easily mastered by one who has such control. Success in life is very largely a matter of harmonious negotiation with other people and this requires self- control in abundance.

The author of the 'Law of Success Philosophy' once observed a long line of angry women in front of the 'Complaint desk' of a large Chicago department store. The young woman who was hearing the complaints kept sweetly cool and smiled all the time notwithstanding the fact that some of the women were very, abusive. One by one, this young woman directed the women to the right department and she did it with such poise that it caused the author to walk up closer where he could see just what was happening. Standing just behind the young woman at the complaint desk, was another woman, who was actually handling the desk.

These notes contained the gist of each complaint, minus the abuse of the person making the complaint. It turned out the woman at the desk was stone deaf. She was getting all the facts she needed through her assistant, at her back. The manager of the store said that this was the only system he had found that enables him to handle the complaint desk properly, as human nerves were not strong enough to listen all day long to abusive language.

- i) What must every successful person have??
- ii) Why do we require self- control?
- iii) What did the young woman who was hearing the complaints do?
- iv) Why is harmonious negotiation needed?

*****

[Time: 2 Hours]

[Marks:60]

Please check whether you have got the right question paper.

N.B: 1. All question are compulsory.

Q.1 Answer **any two** of the following. (24)

- What is meant by 'Defamation'? Explain its ingredients citing relevant case laws.
- Explain the doctrine of 'Contributory Negligence' along with exceptions citing relevant case laws.
- Discuss various kinds of damages awarded in an action of Tort.
- Discuss the various Consumer Forums under the Consumer Protection Act, 1986.

Q.2 Write short notes on **any two** of the following. (12)

- Rylands Vs. Fletcher
- Assault and Battery
- Discharge of torts
- Consumer

Q.3 Solve (**any two**) (12)

- Raj went with his wife Smita for shopping. They were purchasing small articles in a shop and Mr. Vijay, owner of the shop, was getting roof of the shop repaired. Due to negligence of Mr. Vijay's servant a portion of glass fell and struck Raj causing him a severe shock. Smita reasonably believing her husband to be in danger, she clutched his arm and tried to pull him from the spot. In doing so, she also injured her leg.
  - What is remedy available to Raj and Smita? Why?
  - Who is liable in this case? Why?
- Mr. Kiran and Mr. Uday were neighbours and there was a dispute between them as to right of way. In order to obstruct Mr. Kiran from using the way, Mr. Uday ordered his servant to place rubbish across the path way but to put it carefully so that it should not touch Kiran's wall. Servant executed the orders. However the heaped up rubbish begun to slide down in course of time, with the result that the portion of it touched the Kiran's wall.
  - Is there any remedy available to Kiran? Why?
  - Who is liable? Why?
- Mr. A was running a School at a place Mr. B started another School near the school of Mr. A. As a result of this most of students of Mr. A left his school and joined B's school. Due to competition, Mr. A had to reduce fees and he suffered huge monetary loss. Mr. A. sues Mr. B.
  - Will Mr. A succeed? Why?
  - Is Mr. B liable? Why?

- d) Mr. Rahul purchased air ticket of 'ABC Airlines company for Mumbai to Japan and back to Mumbai. During the flight rice and curry was served to them. While eating a sharp metallic wire went into the mouth of Mr. Rahul.
- i) What is the remedy available to Mr. Rahul? Why?
- ii) Is ABC Airlines company liable? Why?

Q.4 Answer in two sentences (Any six)

(12)

- a) Define 'Act of God'.
- b) What is meant by trespass – ab – initio?
- c) What does Res Ipsa Loquitur mean?
- d) What is meant by false imprisonment?
- e) State extra-judicial remedies available in law of torts.
- f) What is Private Nuisance?
- g) Explain the terms 'Malice in law' and 'malice in fact'.
- h) Define the term 'Restrictive Trade Practice' under Consumer Protection Act, 1986?
- i) Explain the term 'Deficiency' under Consumer Protection Act, 1986.
- j) Explain the term 'complainant' under Consumer Protection Act, 1986.

*****

मराठी रूपांतर

[वेळ: २ तास]

[गुण: ६०]

सूचना: १. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

प्र.१ कोणत्याही दोन प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा. (२४)

- अ) बदनामी म्हणजे काय व त्याचे घटक विविध न्यायनिर्णयाधारे स्पष्ट करा.
- ब) 'हानिसहाय्यक निष्काळजीपणा' हा सिद्धांत न्याय निर्णयाधारे स्पष्ट करा. व त्याचे अपवाद लिहा.
- क) नुकसान भरपाईच्या कायदयामधून नुकसान भरपाईचे विविध प्रकार लिहा.
- ड) ग्राहक संरक्षण कायदा, १९८६ अंतर्गत ग्राहक मंचांची माहिती द्या.

प्र.२ टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) (१२)

- अ) रिलॅन्ड वि. फ्लेचर
- ब) घाला व प्रहार
- क) अपकृत्यातून मुक्त होणे
- ड) ग्राहक

प्र.३ कोणतेही दोन सोडवा. (१२)

अ) श्री. राज त्यांची पत्नी स्मिता बरोबर खरेदीला गेले होते. एका दुकानातून ते काही छोट्या वस्तु विकत घेत होते. श्री. विजय त्या दुकानाचे मालक त्या वेळेला छत दुरूस्तीचे काम करत होते. श्री. विजय ह्यांच्या नोकराच्या निष्काळजीपणामुळे काचेचा तुकडा पडला व श्री. राज ह्यांना लागला व त्याला गंभीर दुखापत झाली. आपला नवरा धोक्यात आहे अस वाटून स्मिता हिने राजचा हात धरून त्याला त्या जागेवरून खेचण्याच्या प्रयत्न केला. हे करताना तिच्या पायाला इजा झाली.

- i) श्री. राज व स्मिता ह्यांना कोणती उपाय योजना उपलब्ध आहे? का?
- ii) ह्या घटनेस कोण जबाबदार आहे? का?

ब) श्री किरण आणि श्री उदय हे दोघे शेजारी होते. दोघांच्यात रस्त्या वरून वाद होता श्री किरण ह्यांना रस्ता वापरताना अडथळा यावा ह्या हेतूने श्री उदय ह्यांनी त्यांच्या नोकरास रस्त्यात कचऱ्याचा ढिग रचण्यास सांगितला. व तो अश्या पद्धतीने टाकावा की किरणच्या भिंतीस टेकू नये. परंतु पूर्ण काळजी घेऊन सुद्धा तो ढिग घसरला व किरणच्या भिंतीस लागला. मालकाची आज्ञा काळजीपूर्वक पाळत असून सुद्धा तो कचऱ्याचा ढिग घसरला व श्री किरण ह्यांच्या कुंपण म्हणून घातलेल्या भिंतीस चिकटला.

- i) किरण यांना कोणती उपाय योजना उपलब्ध आहे? का?

ii) कोण जबाबदार राहिल? का ?

क) श्री. अ हे एका ठिकाणी शाळा चालवत होते. श्री. ब यांनी जवळच दुसरी शाळा चालू केली. त्याच्या मुळे अ च्या शाळेतील अनेक विद्यार्थ्यांनी शाळा सोडली आणि ब च्या शाळेत प्रवेश घेतला. ह्या स्पर्धेमुळे अ ह्यांना शाळेचे शुल्क कमी करावे लागले आणि त्यांना खूप आर्थिक नुकसान सोसावे लागले. अ यांनी ब वर दावा दाखल केला.

१) अ यांना यश मिळेल का? का?

२) श्री. ब हे जबाबदार आहेत? का?

ड) मुंबई ते जपान व परत मुंबई असा प्रवास करण्यासाठी श्री राहुल ह्यांनी 'एबीसी एअस लाइन्स' ह्या कंपनीचे तिकीट घेतले. प्रवासदरम्यान त्यांना आमटी भात देण्यात आला. तो खाताना एका धातूच्या तारेचा टोकदार तुकडा श्री राहुल ह्यांच्या तोंडात गेला.

i) श्री राहुल ह्यांना कोणती उपाययोजना उपलब्ध आहे? का?

ii) 'एबीसी एअस लाइन्स' ही कंपनी जबाबदार असेल का? का?

प्र.४ दोन ते तीन वाक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही सहा)

(१२)

अ) 'दैवी करणी' म्हणजे काय?

ब) प्रथमदर्शी अतिक्रमण म्हणजे काय?

क) रेस इप्सा लोकीटर म्हणजे काय?

ड) अवैध कारावास म्हणजे काय?

इ) नुकसान भरपाई च्या कायद्यांतर्गत 'अतिरिक्त न्यायिक उपयायोजना' कोणत्या आहेत?

फ) खाजगी उपद्रव म्हणजे काय?

ग) 'कायद्यान्वये आकस' आणि 'परिस्थितीन्वये आकस' या संज्ञा स्पष्ट करा.

ह) ग्राहक संरक्षण कायदा १९८६ अंतर्गत 'बंधनात्मक व्यापारी व्यवहार' संज्ञा स्पष्ट करा.

य) ग्राहक संरक्षण कायदा १९८६ अंतर्गत 'न्यूनता' स्पष्ट करा.

ज) ग्राहक संरक्षण कायदा १९८६ अंतर्गत 'तक्रारकर्ता' स्पष्ट करा.

*****

[Time: 2 Hours]

[Marks:60]

Please check whether you have got the right question paper.

- N.B: 1. All the questions are compulsory.
2. Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following in not more than two sentences. **(Any six)** **(12)**
  - a. Define acceptance?
  - b. What is meant by general offer?
  - c. Who can enter into a contract?
  - d. When silence amounts to fraud?
  - e. What is the exception to agreements in restraint of legal proceedings?
  - f. When the contract is void due to inadequate consideration?
  - g. Who can sue for rectification of instrument?
  - h. Within how much time a suit for recovery of possession of immovable property can be filed?
  - i. When declaratory decree can be ordered by the court?
  - j. On what grounds an instrument can be ordered to be cancelled?
2. Write short notes on **(any two):** **(12)**
  - a. Clayton's rules of appropriation
  - b. Doctrine of reasonable notice
  - c. Rectification of Instruments
  - d. Recovery of possession of movable property
3. Answer the following by giving reasons. **(Any two)**
  - a. 'X' entered into a contract with 'Y' that 'X' will marry 'Z'. Later 'X' refused to marry 'Z'. 'X' was sued by 'Z' for damages.
    - i) Whether Z succeeds in her suit? Give reasons.
    - ii) What is meant by 'privity of contract'?
  - b. Fernandez entered into a contract to purchase 100 ton of potatoes from James. However, James could not supply the agreed quantity due to crop failure. Fernandez sued James for breach of contract claiming damages.
    - i) Whether Fernandez succeed in his suit? Give reasons.
    - ii) What is meant by impossibility of performance?
  - c. Rose agreed to sing for six days of a season in a theatre. On 4th day she remained absent and on 5th day she was allowed to sing. Later theatre

manager sued Rose for breach of contract claiming damages as she did not sing on 4th day.

- i) Whether theatre manager will succeed in his suit? Give reasons.
  - ii) What is meant by breach of contract?
- d. 'A' entered into a contract to sell his house to 'B'. 'A' refused to execute the sale deed and 'B' sued for specific performance of the contract. However, 'A' contended that he has no alternative residence and he cannot perform the contract.
- i) Whether 'A' will succeed to get the relief of specific performance? Give reasons.
  - ii) Write about discretion of court in granting the relief of specific performance?

4. Answer the following. (Any two)

(24)

- a. All contracts are agreements but all agreements are not contracts.
- b. Agreements of wager are void. Explain.
- c. Write about discharge of contract by impossibility of performance and specific grounds of frustration.
- d. When rescission can be ordered by the Court? What are the limitations on the right of rescission?

*****

मराठी रुपांतर

[वेळ: २ तास]

[गुण: ६०]

- सूचना: १. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२. उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
३. मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धरावी.

प्र.१ खालील प्रश्नांची दोन वाक्यात उत्तरे द्या. (कोणतेही ६)

(१२)

- अ) प्रस्तावाची स्वीकृती म्हणजे काय?
ब) (जनरल ऑफर) सामान्य प्रस्ताव म्हणजे काय?
क) करार करण्यास कोण सक्षम असतो?
ड) 'मुग्धता' लबाडी कधी समजली जाते?
इ) कायदेशीर प्रक्रियेस निर्बंध घालणाऱ्या करारनामास असलेले अपवाद सांगा.
फ) प्रतिफल कमी असल्यामुळे करार अवैध कधी होतो?
ग) दस्तऐवज दुरुस्तीसाठी कोण दावा दाखल करू शकतो?
ह) स्थावर / अचल मालमत्तेचा ताबा मिळविण्यासाठी किती वेळेचा कालावधीत दावा दाखल केला जाऊ शकतो?
य) न्यायालय घोषणात्मक हुकूमनामा चा आदेश कधी देऊ शकते?
झ) न्यायालय कोणत्या कारणास्तव दस्तऐवज रद्द करण्याचा आदेश देवू शकते?

प्र.२ टिपा लिहा. (कोणतेही २)

(१२)

- अ) क्लेटनचे (Clayton's) विनियोजन नियम
ब) वाजवी / योग्य सुचनेचा सिद्धांत
क) दस्तऐवज दुरुस्ती
ड) जंगम / चल मालमत्तेचा ताबा मिळविणे

प्र.३ कारणांसाहित उत्तरे द्या. (कोणतेही २)

(१२)

- अ) "क्ष" हा 'ज' बरोबर लग्न करण्याचा 'य' बरोबर करार करतो. नंतर 'क्ष' हा 'ज' बरोबर लग्न करण्यास नाकारतो. 'ज' याने 'क्ष' विरुद्ध नुकसान भरपाईचा दावा दाखल केला आहे.
१) 'ज' ही तिने दाखल केलेल्या दाव्यात यशस्वी होईल का? कारणे द्या.
२) (प्रिव्हीटी ऑफ कॉन्ट्रॅक्ट) कराराची प्रिव्हीटी / कराराशी निगडित व्यक्तीतील संबंध म्हणजे काय?

ब) फर्नाडिज याने जेम्स कडून १०० टन बटाटे खरेदी करण्याचा करार केला. तथापि, जेम्सच्या पिकांचे नुकसान झाल्यामुळे ठरलेल्या प्रमाणात तो पुरवठा नाही करू शकला. फर्नाडिज ने जेम्स विरुद्ध करारभंगासाठी नुकसान भरपाईचा दावा दाखल केला.

१) फर्नाडिज हा त्याने केलेल्या दाव्यात यशस्वी होऊ शकतो का? कारणे द्या.

२) करारपूर्ततेसाठी अशक्यता म्हणजे काय?

क) 'रोज' ही सलग सहा दिवस नाट्यगृहात गाणे गाण्याचे मान्य करते. ४ थ्या दिवशी ती अनुपस्थितीत राहते आणि पाचव्या दिवशी तिला गाणे गाण्याची परवानगी दिली जाते. नंतर नाट्यगृहाचे व्यवस्थापक 'रोज' हिच्या विरुद्ध करारभंग केल्यासाठी म्हणजे ठरल्याप्रमाणे ४ थ्या दिवशी गाणे गायले नाही म्हणून नुकसान भरपाईचा दावा दाखल करतो.

१) नाट्यगृह व्यवस्थापक त्याने केलेल्या दाव्यात यशस्वी होईल का? कारणे द्या.

२) करारभंग म्हणजे काय?

ड) 'अ' याने त्याचे घर 'ब' यास विकण्याचा करार केला. 'अ' याने झालेले खरेदीपत्राप्रमाणे करार अमलात आणण्याचे नाकारले म्हणून 'ब' याने कराराच्या विशिष्ट पूर्ततेसाठी दावा दाखल केला. तथापी 'अ' यास राहण्यासाठी पर्यायी व्यवस्था नाही, म्हणून तो कराराची पूर्तता करू शकत नाही असा युक्तिवाद केला.

१) 'अ' विशिष्ट दिलासा पूर्ततेअंतर्गत उपाय मिळविण्यास यशस्वी होईल का? कारणे द्या.

२) विशिष्ट दिलासा अंतर्गत उपाय देण्याचे न्यायालयास असलेल्या स्वेच्छाधिकार बदल लिहा.

प्र.४ खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. (कोणतेही २)

(२४)

अ) सर्व करार हे करारनामा (अभिवचने) असतात. परंतु सर्व करारनामा (अभिवचने) करार नसतात. स्पष्ट करा.

ब) पैजेचे करार अवैध असतात. स्पष्ट करा.

क) खालील कारणांमुळे करारपूर्ततेच्या जबाबदारीतून होणाऱ्या मुक्ततेबद्दल लिहा:

करारपूर्ततेसाठी अशक्यतता आणि करार वैफल्यतेची विशिष्ट कारणे.

ड) न्यायालय करार रद्दाबातल करण्याचे आदेश कधी देऊ शकते? करार रद्दाबातल अधिकार संबंधित मर्यादा कोणत्या आहेत?

*****

[Time: 2 Hours]

[Marks:60]

Please check whether you have got the right question paper.

- N.B:
1. All questions are compulsory with internal choice within the questions. .
  2. Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Answer in not more than two sentences. (Any Six) (12)

1. What is Average Pay?
2. Define the term strike under the I.D. Act, 1947.
3. What is contract for service?
4. What is the definition of wages under the Employees Compensation Act, 1923?
5. Two duties of Labour Court under MR TU and PULP Act.1971.
6. Define Total permanent disablement?
7. Give two grounds for declaring lay off under the I.D. Act, 1947?
8. Give two powers of commissioner under the E.C. Act, 1923?
9. Give two unfair labour practice on the part of the employer under the M.R.T.U. and P.U.L.P. Act, 1971?
10. Write two objects of Industrial Disputes Act, 1947?

Q.2 Short notes (Any Two) (12)

- 1) Authorities under the M.R.T.U. and P.U.L.P. Act, 1971
- 2) Notice of change
- 3) Unfair Labour Practices on the part of the Trade Union under M.R.T.U. and P.U.L.P., 1971
- 4) Triple Test under I.D. Act, 1947

Q.3 Situational problems (Any Two) (12)

- 1) A union in an industrial establishment has 50% of total workmen as its members since last nine months. It plans to apply for recognition under M.R.T.U. and P.U.L.P. Act.
  - a) Will that union succeed? Why?
  - b) Which procedure has to be followed for getting recognition under M.R.T.U. and P.U.L.P. Act?
- 2) An engine driver was suffering from heart disease. While on duty he suffered a massive heart attack and died during and in the course of his employment. It was found that there was no mental stress caused due to his employment on his health.
  - a) Will the employer be liable to pay compensation? Give reasons.
  - b) Will any defence be available to the employer? State and give reasons.

- 3) An industrial undertaking is closed down on account of unavoidable circumstances beyond the control of the employer.
  - a) Whether the workmen are entitled for compensation? Explain.
  - b) In the above mentioned situation employer is planning to restart the closed industry but refused to employ senior employees and appointed junior employees. What remedy is available to senior employees?
- 4) Workers resorted to strike in public utility services industry in which some of them resorted to violent demonstrations against law and order and there were others who had merely participated in it. The strike was declared illegal.
  - a) Can punishment of dismissal or termination be imposed on all workmen or only on those who were responsible for illegal strike?
  - b) Can a joint charge sheet be given to all workmen or only individual charge sheet be given to some of them?

Q.4 Answer the following. (Any Two)

(24)

- 1) Explain fully the concept of Collective Bargaining in India. What are its objects, merits and demerits?
- 2) Explain the principal authorities under the L.D. Act, 1947 along with its powers and duties.
- 3) State and explain the concept of injury caused by accident arising out of in the course of employment.
- 4) Define Retrenchment. Illustrate the provisions regarding retrenchment under the I.D. Act, 1947.

*****

[वेळ: २ तास]

[गुण: ६०]

- सूचना: १. सर्व प्रश्नांची उत्तरे प्रश्नांतर्गत निवडीसहीत आवश्यक आहेत.
२. उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.१ दोन वाक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही सहा)

(१२)

१. सरासरी वेतन म्हणजे काय?
२. औद्योगिक विवाद कायदा १९४७ अंतर्गत 'संप' ही संज्ञा परिभाषित करा.
३. सेवेचा करार म्हणजे काय?
४. कामगार भरपाई कायदा, १९२३ नुसार 'वेतन' परिभाषित करा.
५. एम. आर. टी. यु. आणि पी. यु. एल. पी. कायदा १९७१ अंतर्गत कामगार न्यायालयाची दोन कर्तव्ये सांगा.
६. पूर्णतः कायमस्वरूपी अपंगत्व परिभाषित करा.
७. औद्योगिक विवाद कायदा १९४७ अंतर्गत 'कामबंदी' (Lay-Off) चे दोन आधार सांगा.
८. कामगार नुकसान भरपाई कायदा १९२३ अंतर्गत आयुक्ताच्या दोन अधिकार (power) सांगा.
९. एम. आर. टी. यु. आणि पी. यु. एल. पी. कायदा १९७१ प्रमाणे नियोक्त्याकडून होणाऱ्या दोन अनुचित कामगार प्रथा सांगा.
१०. औद्योगिक विवाद कायदा १९४७ चे दोन उद्देश्य लिहा.

प्र.२ टिपा लिहा. (कोणतेही दोन)

(१२)

१. एम. आर. टी. यु. आणि पी. यु. एल. पी. कायदा १९७१ अंतर्गत 'प्राधिकरणे'
२. बदलाची नोटीस (Notice of change)
३. एम. आर. टी. यु. आणि पी. यु. एल. पी. अंतर्गत कामगार संघटनेकडून होणाऱ्या अनुचित कामगार प्रथा
४. औद्योगिक विवाद कायदा १९४७ अन्वये तिहेरी चाचणी

प्र.३ खालील प्रश्न सोडवा. (कोणतेही दोन)

(१२)

- १) औद्योगिक आस्थापनेत असलेल्या संघटनेत मागील नऊ महिन्यांपासून एकूण कामगारांच्या ५०% कामगार सभासद असतात. एम. आर. टी. यु. आणि पी. यु. एल. पी. कायदा, १९७१ प्रमाणे मान्यता मिळावी यासाठी त्यांची योजना आहे.
अ) ती संघटना यशस्वी होईल का? कारणे सांगा.
ब) एम. आर. टी. यु. आणि पी. यु. एल. पी. कायदा, १९७१ अंतर्गत मान्यता मिळवण्यासाठी कोणत्या प्रक्रियेचे पालन केले जाते?

२) एक इंजिन चालक हृदयरोगाने त्रस्त होता. कामावर असताना त्याला हृदयविकाराचा झटका आला आणि तो मरण पावला. त्याच्या आरोग्यावर नोकरीमुळे कोणताही मानसिक ताण नसल्याचे आढळले.

अ) मालक भरपाई देण्यास जबाबदार असेल का? कारणे द्या.

ब) नियोकृत्याला काही बचाव उपलब्ध आहे का? कारणासह नमूद करा.

३) मालकाच्या नियंत्रणाबाहेरच्या अटळ परिस्थितीमुळे औद्योगिक उपक्रम बंद केल्या जातो.

अ) कामगार नुकसान भरपाईसाठी पात्र आहे का ? स्पष्ट करा.

ब) वर नमूद केलेल्या परिस्थितीत नियोक्ता बंद उद्योग पुन्हा सुरु करण्याचा विचार करीत आहे. परंतु वरिष्ठ कर्मचाऱ्यांना कामावर घेण्यास नकार दिला व कनिष्ठ कर्मचाऱ्यांची नेमणूक केली. वरिष्ठ कर्मचाऱ्यांना कोणता उपाय उपलब्ध आहे?

४) कामगारांनी सार्वजनिक उपयोग सेवा उद्योगात संपाचा प्रयत्न केला ज्यामध्ये काहींनी हिंसक निदर्शने केली; कायदा व सुव्यवस्थेचा विरोध केला आणि काही लोक जे फक्त सहभागी झाले, हा संप बेकायदेशीर ठरविण्यात आला.

अ) पदच्युत करणे अथवा सेवा समाप्ती ची शिक्षा सर्व कामगारांवर किंवा केवळ बेकायदेशीर संप पुकारलेल्या आणि कायदा व सुव्यवस्थेचा प्रश्न निर्माण करणाऱ्या कामगारांवर लादण्यात येईल?

ब) सर्व कामगारांना संयुक्त आरोपपत्र दिली जाऊ शकते की त्यापैकी काहीना वैयक्तिक आरोपपत्र दिले जाऊ शकते?

प्र.४ खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. (कोणतेही दोन)

(२४)

१. भारतात सामुहिक वाटाघाटी ची संकल्पना स्पष्ट करा. त्याचे उद्देश्य गुणावगुण काय आहेत?

२. औद्योगिक विवाद कायदा १९४७ अंतर्गत मुख्य अधिकारिता (Principal Authorities) त्याच्या अधिकार व कर्तव्यासहित स्पष्ट करा.

३. 'कामाच्या वेळी' आणि 'कामाशी निगडित वेळेत अपघातामुळे इजा पोहोचणे' ही संकल्पना निवेदित करून स्पष्ट करा.

४. कर्मचारी कपात परिभाषित करा. औद्योगिक विवाद कायदा १९४७ अंतर्गत कामगार कपाती संदर्भातील तरतुदी स्पष्ट करा.

*****